

УДК 339.564:637

І. Б. Яців,
д. е. н., доцент, в. о. професора кафедри статистики та аналізу,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

I. Yatsiv,
Doctor of Economics, Acting professors of the Department of statistic and analysis,
Lviv National Agrarian University, Dubliany

THE FORMATION OF THE ANIMAL PRODUCTS EXPORT BY UKRAINIAN ENTERPRISES

У статті розглянуто результати експорту підприємствами України продукції тваринного походження. Наведено динаміку відповідних вартісних і натуральних показників. Збільшення обсягів реалізації на зовнішніх ринках м'яса, яєць, меду, яке спостерігалось в останні роки, супроводжувалося помітним зниженням експортних цін. Це відображає реалізацію конкурентних переваг, які отримали експортери від різкого зниження курсу гривні. Наведено порівняння динаміки експортних цін у гривневому еквіваленті, середніх цін реалізації сировини для їх виробництва сільськогосподарськими підприємствами та собівартості цієї сировини. Проаналізовані проблеми експортерів пов'язано з втратою російських ринків збуту. Показано можливість вирішення цих проблем експортерами різних видів продовольства, зокрема через збільшення обсягів реалізації продукції на внутрішньому ринку.

The results of the animal products export by Ukrainian enterprises are considered in the article. The dynamics of the relevant cost and natural indicators is given. The recent sales volumes increase in foreign markets of meat, eggs, honey, was accompanied by a marked decline in export prices. This reflects the realization of exporters' competitive advantages due to the sharp depreciation of the UAH. The comparison of the export prices dynamics (in UAH), raw materials selling prices and the cost of the raw materials is given. The problems of exporters related to the loss of the Russian markets are analysed. The possibility of solving these problems is shown, in particular through the increase of sales in the domestic market.

Ключові слова: експорт, м'ясопродукти, молочні продукти, яйця, мед, тваринництво.
Key words: exports, meat products, dairy products, eggs, honey, animal breeding.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективне використання експортного потенціалу аграрного сектора виступає одним із ключових чинників розвитку економіки нашої

країни. За низкою видів агропродовольчої продукції Україна входить до числа світових лідерів-експортерів. Доходи від їх продажу на зовнішніх ринках формують вагомую частку у

Таблиця 1. Динаміка обсягів експорту продукції тваринництва підприємствами України

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. до 2012 р., %, +/- п.
Обсяг експорту, тис. т: м'яса і м'ясопродуктів	125	182	218	245	196,0
у т.ч. яловичини і телятини	17	27	27	40	235,3
свинини	25	8	15	41	164,0
м'яса птиці	82	146	176	163	198,8
молока і молочних продуктів	820	769	527	464	56,6
яєць, включаючи яйцепродукти	82	105	147	126	153,7
меду натурального	13	22	36	36	276,9
Обсяг експорту до обсягу виробництва, %:					
м'яса і м'ясопродуктів	5,7	7,6	9,2	10,5	+ 4,8
у т.ч. яловичини і телятини	4,4	6,3	6,5	10,4	+ 6,0
свинини	3,6	1,1	2,0	5,4	+ 1,8
м'яса птиці	7,6	12,5	15,1	14,2	+ 6,6
молока і молочних продуктів	7,2	6,7	4,7	4,4	- 2,8
яєць, включаючи яйцепродукти	7,4	9,3	13,0	13,0	+ 5,6
меду	19,0	29,4	54,6	56,6	+ 37,6
Вартість експорту, млн дол. США: м'яса і м'ясних субпродуктів (коди УКТЗЕД 201-210)	315,9	348,6	382,4	377,9	119,6
молока і молочної продукції (коди УКТЗЕД 401-406)	496,7	515,0	324,1	177,9	35,8
яєць і яйцепродуктів (коди УКТЗЕД 407-408)	84,5	127,8	158,4	125,0	147,9
меду натурального (код УКТЗЕД 409)	31,1	53,0	93,4	84,3	271,1
продукції тваринництва (коди УКТЗЕД 101-410)	935,9	1051,5	983,1	801,7	85,7

Джерело: розраховано за даними джерел [1; 3; 6].

валютних надходженнях, виступають стимулом для нарощування інвестицій у підприємства агропромислового комплексу. Однак у структурі агропродовольчого експорту (товари 1—24 груп УКТЗЕД) домінує реалізація продукції рослинництва та продуктів її переробки. На продукти тваринного походження у його складі (товари 1—5 груп УКТЗЕД) у 2015 році припадало всього 5,7% [3, с. 47].

Зважаючи на обмежену місткість внутрішнього ринку, нарощування експорту агропродовольчої продукції тваринного походження визначає перспективи подальшого функціонування багатьох підприємств. Від нього залежить вектор розвитку вітчизняного аграрного сектору, який окрім валютних надходжень повинен забезпечити збалансованість економічних і природоохоронних суспільних інтересів, формування робочих місць як у сільському господарстві, так і в суміжних галузях.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми експорту агропродовольчої продукції є предметом уваги багатьох вітчизняних вчених. Серед опублікованих в останні роки праць виділимо доробок Г.М. Запші, Н.А. Карасьової, О.Б. Кузьменка, О.М. Могильного, Л.В. Назарової, В.М. Нелепа, Т.О. Осташко, О.М. Яценка та інших авторів. Учені відзна-

чають великі експортні можливості аграрного сектору нашої країни [5, с. 102; 9, с. 78; 13, с. 107], які, втім, використовуються далеко не повною мірою [4, с. 143; 7, с. 59]. Відзначаючи низький рівень конкурентоспроможності агропродовольчої продукції українських підприємств [8, с. 361], дослідники розглядають умови зміцнення їх позицій на світовому ринку, збільшення обсягів експорту [4, с. 145—147; 12, с. 9—10].

Автори зазначають, що переважання у структурі експорту продукції рослинництва робить зовнішньоекономічні позиції України уразливими [4, с. 139], має негативні технологічні наслідки для розвитку системи аграрного виробництва [5, с. 101; 12, с. 7; 14, с. 101—102]. Тому збільшення питомої ваги продукції тваринництва відноситься до головних напрямів удосконалення цієї структури [9, с. 78].

Вітчизняні дослідники здійснюють доволі ретельний моніторинг експортної діяльності представників українського агропродовольчого бізнесу. Однак на результати цієї діяльності впливають динамічні зміни економічного та соціально-політичного характеру. Це вимагає продовження відповідних досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є встановлення особливостей формування експорту продукції тва-

Таблиця 2. Динаміка цін експорту основних видів продукції тваринного походження, дол. США/т

Продукція (код УКТЗЕД)	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. до 2012 р., %,
М'ясо великої рогатої худоби, свіже або охолоджене (201)	4694	4052	3714	2829	60,3
М'ясо великої рогатої худоби, морожене (202)	4458	3822	3411	2544	57,1
Свинина (203)	4584	4523	2813	2013	43,9
М'ясо та істивні субпродукти птиці (207)	1801	1596	1583	1407	78,1
Молоко та вершки, не згущені (401)	771	733	681	523	67,8
Молоко та вершки, згущені (402)	2254	2503	2432	1514	67,2
Молочна сироватка (404)	1015	1284	1192	586	57,7
Масло вершкове (405)	4252	5752	4194	2550	60,0
Сири (406)	5297	6142	6171	3239	61,1
Яйця птиці в шкаралупі (407)	1828	1963	1779	1307	71,5
Яйця птиці без шкаралупи (408)	19915	20337	18086	14325	71,9
Мед натуральний (409)	2333	2444	2571	2342	100,4
Ковбаси та аналогічні вироби з м'яса (1601)	3684	4354	4007	3033	78,5
Інші готові та консервовані м'ясопродукти (1602)	4578	5452	4293	2741	59,9

Джерело: розраховано за даними джерела [6].

ринного походження українських виробників та з'ясування перспектив його нарощування в існуючих умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На формування обсягів експорту вітчизняної агропродовольчої продукції тваринного походження впливає низка різнонаправлених чинників. Серед основних із них, які помітно проявлялися в останні роки, виділимо: різку девальвацію вітчизняної валюти, зменшення місткості внутрішнього ринку, насамперед через помітне зниження купівельної спроможності населення, втрату ринків збуту в Російській Федерації. Сукупний вплив зазначених чинників зумовив помітну варіацію показників динаміки обсягів експорту окремих видів продукції в натуральному та вартісному вираженні.

Упродовж останніх років сформувалася тенденція до суттєвого збільшення обсягів експорту м'ясопродуктів, яєць, меду (табл. 1). Зростання частки експорту зазначених видів продукції в загальному обсязі їх виробництва свідчить про посилення залежності відповідних галузей від зовнішньоекономічної діяльності. Виділяється у цьому плані галузь птахівництва. Якщо врахувати, що на експорт поступає, як правило, лише продукція птахівничих підприємств, то у 2015 році на зовнішніх ринках було продано 22% вироблених ними яєць і 17% м'яса птиці. Тому труднощі з експортом яєць зумовили помітне зменшення у 2015 році обсягів їх виробництва птахофабриками України.

Ще помітнішою є експортна зорієнтованість українського бджільництва, адже в останні роки за кордоном було реалізовано більше половини виробленого в нашій країні

меду. У цій галузі основними виробниками є господарства населення, а експорт меду здійснюється через посередників.

Втрата ринків збуту в Російській Федерації була певною мірою компенсована розширенням присутності вітчизняних виробників продуктів тваринного походження на ринках інших країн. На жаль, не надто вагомою залишається частка експорту основних її видів, окрім меду, в країни ЄС. Виробники яловичини, м'яса птиці та яєць небезуспішно намагаються закріпитися на інших ринкових сегментах. Однак у доволі складному становищі опинилися експортери свинини. Наведені в таблиці 1 дані не відображають цієї ситуації, оскільки обвал продажу свинини в Росію відбувся порівняно недавно. Зокрема обсяг її експорту за вагою у I півріччі 2016 року порівняно з 2015 роком становив усього 5%.

Дуже помітно втрата російських ринків позначилася на експорті молочних продуктів, причому проявилось це значно раніше, ніж у м'ясних галузях. Особливо відчутною є втрата російського ринку сиру. Якщо у 2013 році від його експорту в Російську Федерацію вітчизняні виробники отримали 314 млн дол. США, то у 2015 році — всього 10 млн дол., а компенсаційного заміщення на ринках інших країн поки що не відбулося.

Кількакратно девальвація гривні відносно основних світових валют мала би позитивно позначитися на конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників. У принципі, стосовно виробників продукції тваринництва так і відбулося. Наслідком знецінення гривні стало зростання за більшістю позицій натуральних показників обсягів експорту цієї продукції. Варто відзначити й помітне зменшення імпорту продовольства тваринного походження, що

Таблиця 3. Індекс зростання, 2015 р. до 2012 р., %*

Продукція (код УКТЗЕД)	Експортна ціна, грн./т	Ціна реалізації сировини сільськогосподарськими підприємствами України, грн./т	Собівартість продукції в сільськогосподарських підприємствах України, грн./т
М'ясо великої рогатої худоби (201-204)	158,5	166,3	141,4
М'ясо свиней (203)	120,0	151,0	149,8
М'ясо птиці (207)	213,6	169,5	144,1
Молоко і молокопродукти (401-406)	174,0	163,6	145,5
Яйця (407-408)	195,9	212,1**	205,8**

* Розраховано за даними джерел [6; 10]

** Для перерахунку взято середню вагу одного яйця — 57,75 г.

знизило конкурентний тиск на вітчизняних виробників на внутрішньому ринку. Разом з тим мало місце помітне зменшення цін експорту основних видів продукції тваринного походження, крім меду (табл. 2). Воно, звичайно, негативно позначилося на динаміці виручки від їх реалізації на зовнішніх ринках.

Зниження цін було засобом, який вітчизняні експортери застосовували для закріплення на існуючих та проникнення на нові ринкові сегменти. Певною мірою воно пов'язане з високою часткою збуту їх продукції на ринках Російської Федерації, адже помітна девальвація рубля в останні роки не могла не позначитися на умовах імпорту продовольства в цю країну. Натомість відносно стабільні упродовж досліджуваного періоду експортні ціни на мед пов'язані з тим, що переважна його більшість реалізується в країнах ЄС та США.

Зниження цін у більшості випадків дозволило збільшити натуральні показники обсягів експорту й у результаті виручка від продажу більшості видів продукції зростала чи суттєво не змінювалася. Однак за окремими товарними позиціями доходи вітчизняних експортерів різко знизилися. Так, їх виручка від експорту свинини у 2015 році порівняно з 2012 роком зменшилася на 44%, сиру — в 10 разів.

Помітне зниження експортних цін у доларовому еквіваленті стало можливим через обвальне знецінення гривні. Втрати при цьому доводиться ділити як експортерам — переробним підприємствам, так і сільськогосподарським товаровиробникам. Високі темпи інфляції в Україні стимулювали зростання собівартості сільськогосподарської продукції. Для оцінки наслідків цих процесів порівняємо динаміку темпів зростання цін експорту продукції тваринного походження, середніх цін реалізації сировини для їх виробництва сільськогосподарськими підприємствами та собівартості цієї сировини (табл. 3). При переведенні цін експорту в гривні враховані середньорічні показники офіційного курсу національної валюти до долара США, які змінювалися від 7,991 грн./дол.

у 2012 році до 21,845 грн./дол. у 2015 році. Для визначення темпів зростання експортних цін груп товарів обчислені загальні їх індекси, які враховують зміни показників за окремими видами продукції.

У різних продуктових підкомплексах склалася різна динаміка досліджуваних показників. Значно нижчим за індекс зростання внутрішніх цін і собівартості сировини виявилися темпи зростання експортної ціни на свинину. Натомість індекси зростання експортної ціни на м'ясо птиці й молочні продукти були відносно вищими. Стосовно м'ясного птахівництва йдеться про доволі успішну в останні роки реалізацію наявного експортного потенціалу галузі. У молокопродуктовому підкомплексі можна вести мову про наявність певних резервів до подальшого зниження експортних цін у валютному еквіваленті. Значне зниження у 2015 році експортних цін практично всіх основних видів продукції тваринного походження значною мірою нівелювало вигоди, які отримали експортери від девальвації гривні.

Як зазначалося, найпомітніших втрат в останні роки зазнали експортери свинини і молочних продуктів. Зважаючи на низький рівень споживання м'ясних і молочних продуктів населенням України, можна розраховувати на компенсацію цих втрат збільшенням обсягів реалізації на внутрішньому ринку. Звичайно, це буде можливе насамперед завдяки підвищенню платоспроможного попиту споживачів [7, с. 60; 14, с. 120]. Однак важливими є й заходи з підвищення якості продовольчих товарів. Особливо великі претензії мають місце до якісних характеристик (складу) молочних продуктів. Звуження експортних можливостей повинно стати стимулом до виправлення ситуації. Тоді підвищиться попит на якісну молочну сировину, що виступає важливою умовою для виведення з кризи молочного скотарства.

Викликає жвавий інтерес питання про перспективи виходу українських товаровироб-

ників на ринки країн Євросоюзу. За твердженням Т.О. Осташко, вкрай обмеженими є можливості вітчизняного експорту в ці країни молокопродуктів, навіть після одержання відповідних квот. Натомість кращі перспективи має експорт м'ясопродуктів [11, с. 151]. Звісно, необхідна модернізація виробництва за стандартами ЄС. Окремі переробні підприємства здійснюють її, розраховуючи, що отримані сертифікати відповідності, якщо й не відкриють через квотування експорту доступ на європейський ринок, то полегшать проникнення на ринки в інших регіонах світу.

Ринок ЄС залишається привабливим і доступним для експортерів меду. Вони реалізують продукцію навіть понад тарифну квоту, сплачуючи ввізне мито (17,3%).

Існує думка про необхідність підвищення частки готової продовольчої продукції з високою доданою вартістю в поставках на ринки зарубіжних країн [4, с. 142]. Насамперед це стосується м'ясопродуктів. Слід зазначити, що попри високу потенційну вигоду реалізація відповідних планів вимагатиме значних витрат на модернізацію виробництва та промоцію продукції. Тому така експортна стратегія є чи не найскладнішою з існуючих.

ВИСНОВКИ

Протягом останніх років спостерігалось збільшення натуральних показників обсягів експорту українськими підприємствами м'ясопродуктів, яєць та меду. Значною мірою такий результат був забезпечений суттєвим зниженням експортних цін, яке стало можливим унаслідок девальвації гривні. Насамперед через втрату російського ринку сиру скорочувалися обсяги експорту молочної продукції.

Експортери майже всіх основних видів продукції тваринного походження зазнають негативних наслідків від загострення відносин з Росією. Непогані можливості для їх компенсації через збут продукції на ринках інших країн мають виробники м'яса птиці, яєць, яловичини. Виробникам свинини і молочних продуктів доцільно орієнтуватися на збільшення обсягів їх продажу на внутрішньому ринку. Реалізації таких планів сприятиме очікуване зростання платоспроможного попиту населення та вжиття переробними підприємствами заходів з підвищення якості продукції.

Література:

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України: стат. зб. [Електронний ресурс] / Державна служба

статистики України. — К.: [б. в.], 2016. — 54 с. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

2. Запша Г.М. Динаміка експорту та імпорту агропродовольчих товарів в умовах домінування приватної власності в сільському господарстві / Г.М. Запша // Агросвіт. — 2014. — № 8. — С. 17—23.

3. Зовнішня торгівля України товарами і послугами у 2015 році: стат. зб. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — К.: [б. в.], 2016. — 156 с. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

4. Карасьова Н. Глобалізаційні детермінанти експортоорієнтованого розвитку аграрного сектора України / Н. Карасьова // Міжнародна економічна політика. — 2014. — № 1. — С. 129—152.

5. Кузьменко О.Б. Стан і перспективи розвитку експорту аграрного сектору економіки України / О.Б. Кузьменко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія: Економіка. — 2014. — Т. 243, Вип. 231. — С. 98—103.

6. Митна статистика [Електронний ресурс] / Офіційний портал Державної фіскальної служби України. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ms/>

7. Могильний О.М. Роль експортно-орієнтованого сільського господарства в стратегіях розвитку економіки / О.М. Могильний // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. — 2015. — Вип. 2 (1). — С. 58—65.

8. Назарова Л.В. Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери: практичний і теоретичний аспект: монографія / Л.В. Назарова. — Херсон: Грінв Д. С., 2013. — 454 с.

9. Нелеп В.М. Перспективи експорту продукції сільського господарства і харчової промисловості України / В.М. Нелеп, О.М. Висоцька // Економіка АПК. — 2014. — № 3. — С. 72—78.

10. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2015 рік: стат. бюлетень [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — К.: [б. в.], 2016. — 48 с. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

11. Осташко Т.О. Оцінки перспектив експорту вітчизняних сільськогосподарських товарів у ЗВТ з ЄС / Т.О. Осташко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. — 2015. — Вип. 22 (3). — С. 147—152.

12. Сахацький М.П. Експортна діяльність аграрних підприємств України: тенденції, специфіка, формування потенціалу / М.П. Сахацький, І.В. Ксьонжик // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 4. — С. 3—12.

13. Стратегічні напрями розвитку сільськогосподарства України на період до 2020 року / За ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 182 с.

14. Яценко О.М. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації / О.М. Яценко, Н.Г. Невзгляд, А.Г. Невзгляд // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2015. — № 3. — С. 39—48.

References:

1. The official site of State Statistic Service of Ukraine (2016), "Balances and Consumption of Basic Foodstuff by Population of Ukraine 2015", available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 1 August 2016).

2. Zapsha, H.M. (2015), "The dynamics of export and import of agricultural goods in conditions of domination of private property in agriculture", *Agrosvit*, vol. 8, pp. 17—23.

3. The official site of State Statistic Service of Ukraine (2016), "Ukraine Foreign Trade in Goods and Services 2015", available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 1 August 2016).

4. Karasova, N. (2014), "Globalisation determinants of export-oriented development of the agricultural sector of Ukraine", *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, vol. 1, pp. 129—152.

5. Kuzmenko, O. (2014), "The condition and prospects of agricultural sector export development in Ukraine", *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademii"]*, vol. 243, pp. 98—103.

6. The official website of State Fiscal Service of Ukraine (2016), "Customs statistics", available at: <http://sfs.gov.ua/ms/> (Accessed 31 July 2016).

7. Mohyl'nyu, O.M. (2015), "The role of export-oriented agriculture in economic development strategies", *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 2(1), pp. 58—65.

8. Nazarova, L.V. (2013), *Formuvannia stratehii zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpryemstv ahrarnoi sfery: praktychnyi i teoretychnyi aspekt [Formation of strategy of foreign trade activities of agrarian sphere enterprises: practical and theoretical aspect]*, Hrin D.S., Herson, Ukraine.

9. Nelep, O.M. and Vysotska, O.M. (2014), "The prospects of exports of agriculture and food industry of Ukraine", *The economy of the AIC*, vol. 3, pp. 72—78.

10. The official site of State Statistic Service of Ukraine (2016), "Basic Economic Indicators of Agricultural Output by Agricultural Enterprises 2015", available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 1 August 2016).

11. Ostashko, T. O. (2015), "Assessing the prospects of export of domestic agricultural goods in the FTA with the EU", *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, vol. 22 (3), pp. 147—152.

12. Sakhatzkiy, M.P. and Ksonzhyk, I.V. (2015), "Export activity of agrarian enterprises in Ukraine: trends, specificity, potential formation", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomoria*, vol. 4, pp. 3—12.

13. Lupenko, Yu.O. and Mesel-Veseliak, V.Ia. (2012), *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of Ukrainian agriculture development till 2020]*, NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

14. Yatsenko, O.M., Nevzghliad, N.H. and Nevzghliad A.H. (2015), "Development of Ukrainian agriculture export potential under conditions of globalization", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 3, pp. 39—48.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2016 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73